

SETOF

Soil Erosion and TOrrential Flood
Prevention: Curriculum Development at the
Universities of Western Balkan Countries

**Erasmus+ KA2 projekat: Eroziya zemljišta i prevencija od bujičnih poplava:
Razvoj kurikuluma na univerzitetima država Zapadnog Balkana (SETOF)**

ZEMLJIŠTE I EROZIJA – VAŽNOST POZNAVANJA OBILJEŽJA ZEMLJIŠTA ZA PREVENCIJU EROZIJE

Emira Hukić, Marijana Kapović Solomun

Reference Number: 598403-EPP-1-2018-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Soil Erosion and TOrrential Flood
Prevention: Curriculum Development at the
Universities of Western Balkan Countries

POČETNA / VIJESTI / RTV BN / KONTAKT LAT TP f t i n + a

Gacko: Bespravna sječa odnijela i šumu i pare

Godinama je u planini Bjelasnici, na području šumskog gazdinstva "Botin" Nevesinje, bespravna seča šume prolazila bez adekvatne reakcije nadležnih. Rezultat je gola seča u tri odela iz kojih, rezignirano konstatuju poznavaoči, u narednih sto godina skoro da neće biti drveta da se poseče.

REPUBLIKA SRPSKA 15.01.2021 | 09:15

Selo Lukovice u opštini Gacko je smešteno na obroncima Bjelasnice. Meštanima ovog, ali i nekoliko susednih sela je, stoga, ogrev nadohvat ruke. Mada je suma državna, šumari su znali da progledaju kroz prste.

NEBOČAJ VIJESTI INFO

NEKONTROLISANA SJEČA ŠUME PRIJETI POKRETANJU NOVOG KLIZIŠTA U VOGOŠČANSKOM NASELJU NEBOČAJ

Od Edina Išerić - 21. Marta 2017. 529

f t G+ p

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

SET OF Soil Erosion and TOrrential Flood
*Prevention: Curriculum Development at the
Universities of Western Balkan Countries*

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Prirodni poremećaji šumskog ekosistema koji ubrzavaju erozione procese:

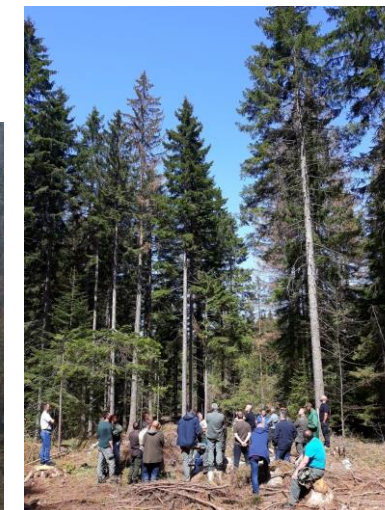
1. Vjetroizvale ([Spinoni et al. 2020](#))
2. Požari ([EEA, 'Climate Change, Impacts and Vulnerability in Europe 2016](#))
3. Prenamnoženje insekata, bolesti, divljači

<https://www.fokus.ba/vijesti/bih/prizor-iz-bih-snazan-vjetar-poharao-skoro-cijelu-sumu-steta-je-ogromna-foto/1839106/>

<https://ussume.ba/vijesti/-umsko-privredno-drustvo--u-opsirnoj-akciji-sanacije-cetinarskih-suma-pogodenih-susenjem-588>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Soil Erosion and TOrrential Flood
Prevention: Curriculum Development at the
Universities of Western Balkan Countries

Posljedice

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Soil Erosion and TOrrential Flood
Prevention: Curriculum Development at the
Universities of Western Balkan Countries

Količina sedimenata s područja BiH 16,518,031 m³, or 323 m³/km².

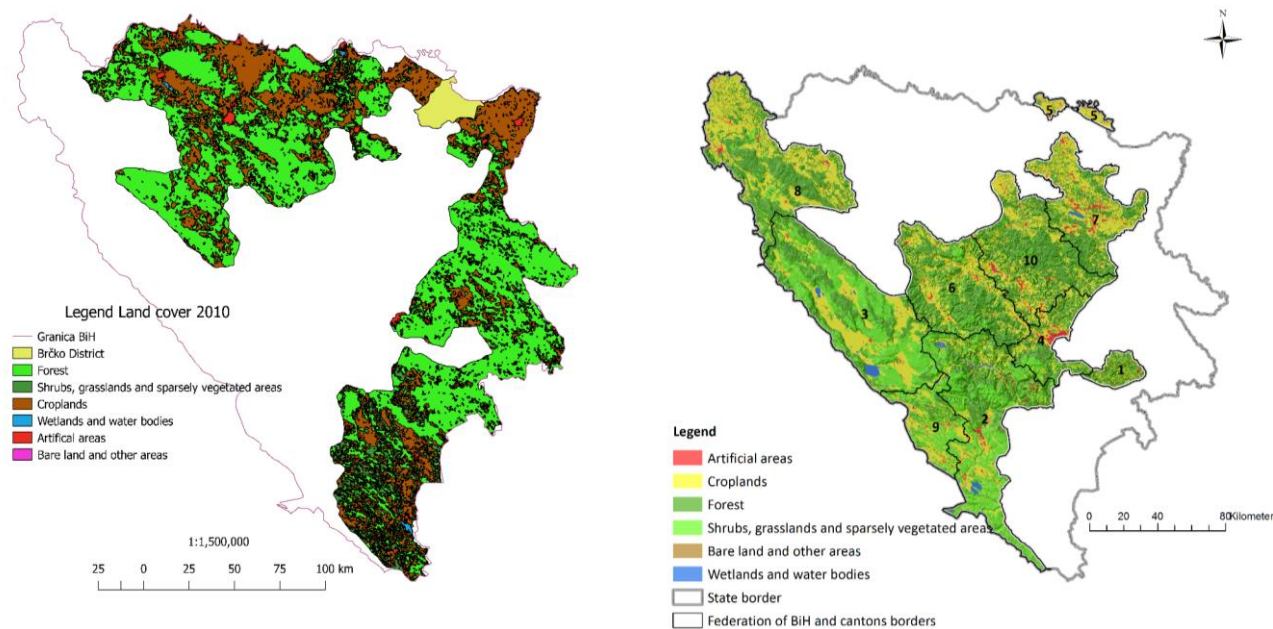

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Vodna erozija kao dominantan tip erozije

- 82% teritorije sa nagibom >13%
- prisutan trend smanjenja šumskog i poljoprivrednog zemljišta (CORINE Landcover database)

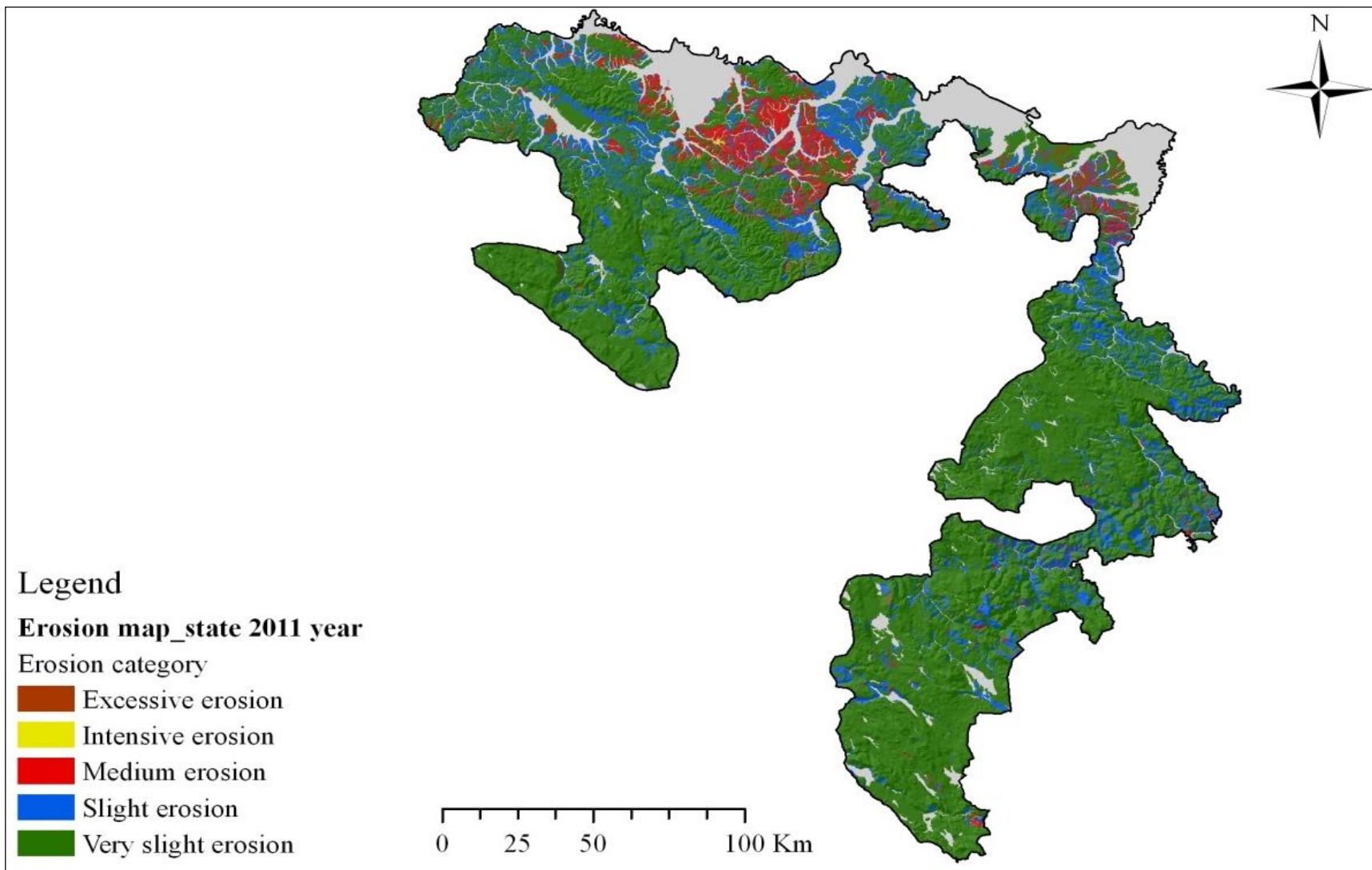

Source: CLC 2012, Faculty of Agricultural and Food Sciences, University of Sarajevo
Prepared by: Prof. dr Hamid Čustović and Doc. dr Melisa Ljula

Figure 1. Land cover/use in the Republic of Srpska, 2010 (prepared by prof. dr Marijana Kapović Solomon, source: CLC, 2012); Land cover in FBiH, 2010 (prepared by prof. dr Čustović Hamid, source: CLC, 2012)

Mapa erozije za RS

Legend

Erosion map_state 2011 year

- Excessive erosion
- Intensive erosion
- Medium erosion
- Slight erosion
- Very slight erosion

	(1985)	(2011)
	89,1%	87,0%
Ekstenzivna	1,22	0,87
Jaka	1,79	0,33
Srednja	11,05	5,22
Slaba	9,15	17,1
Veoma slaba	76,77	76,77

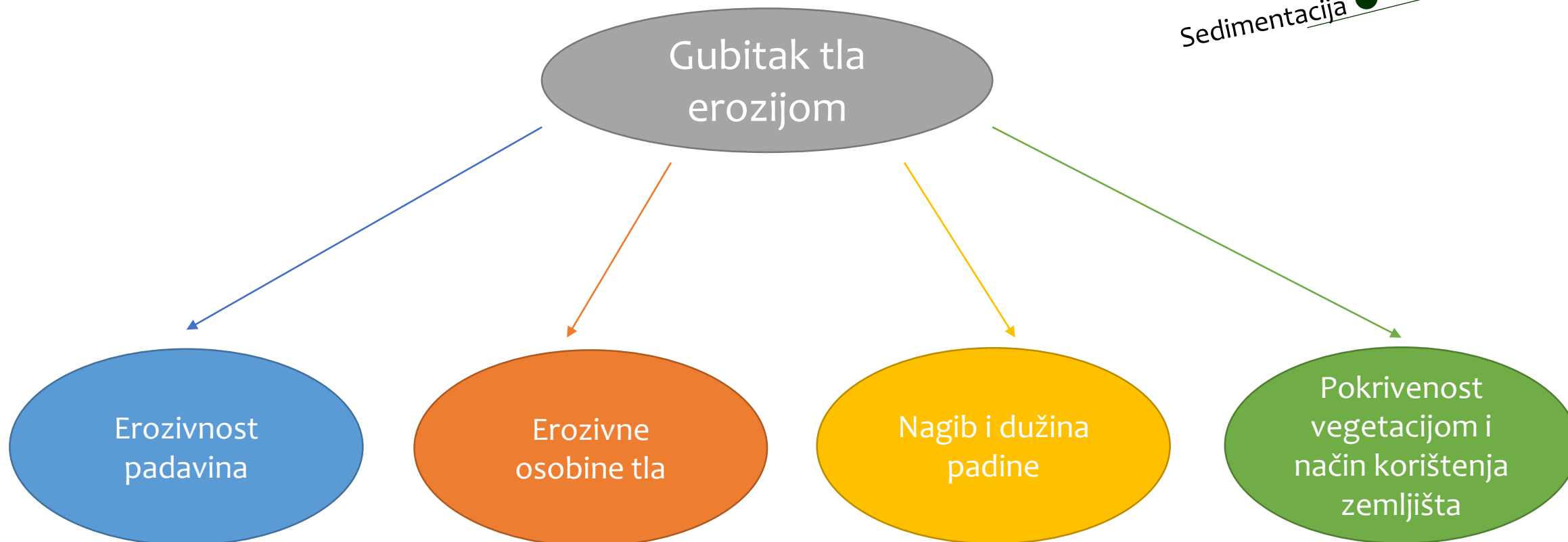
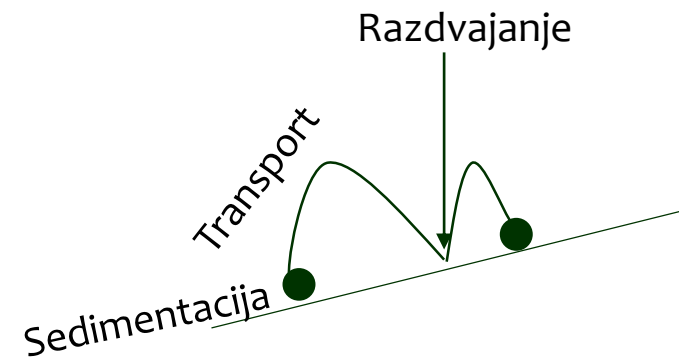
Tošić et al., 2012

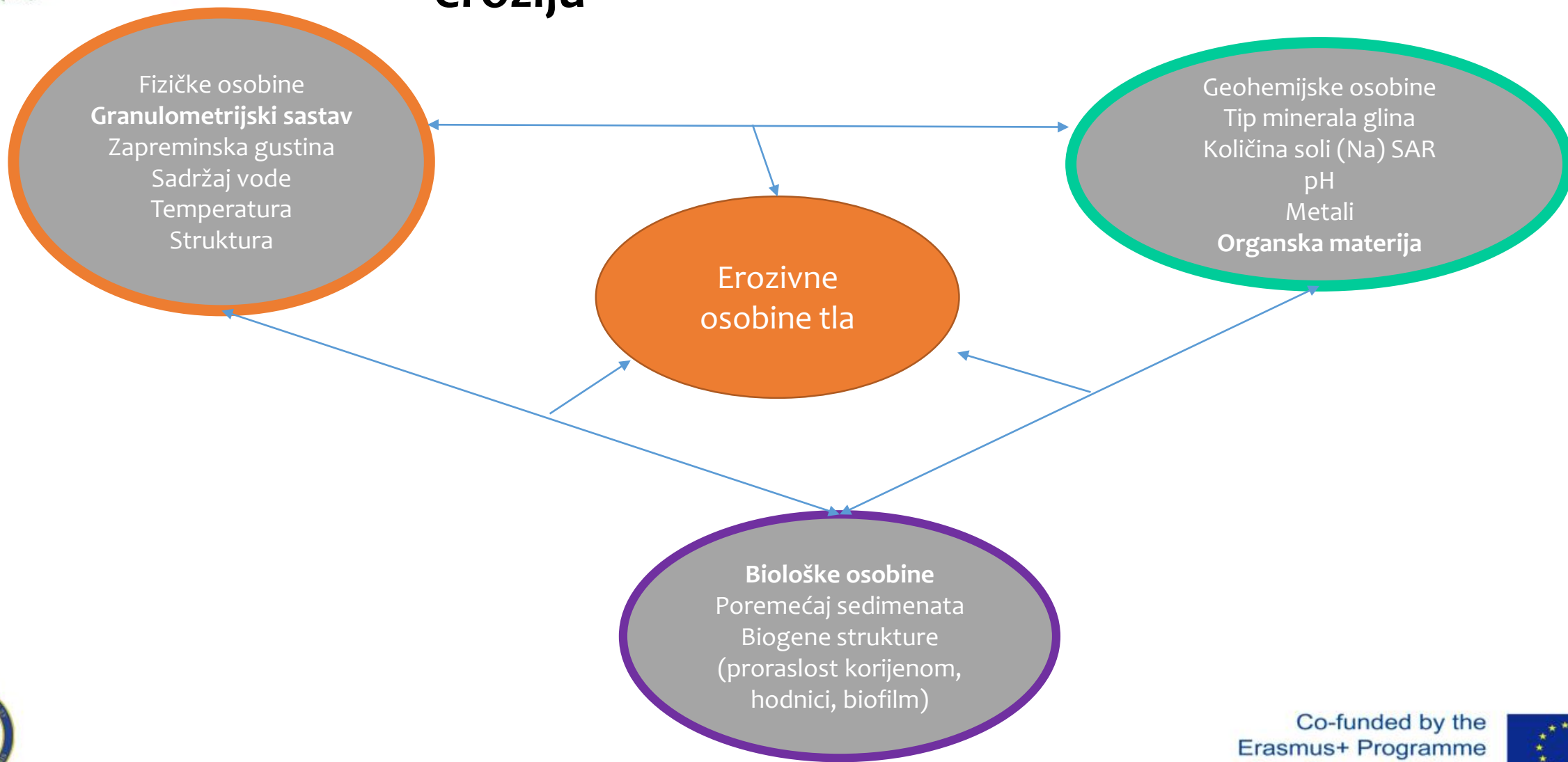

Glavni faktori erozije

Glavne osobine zemljišta koje utiču na otpornost na eroziju

Granulometrijski sastav funkcija matičnog supstrata

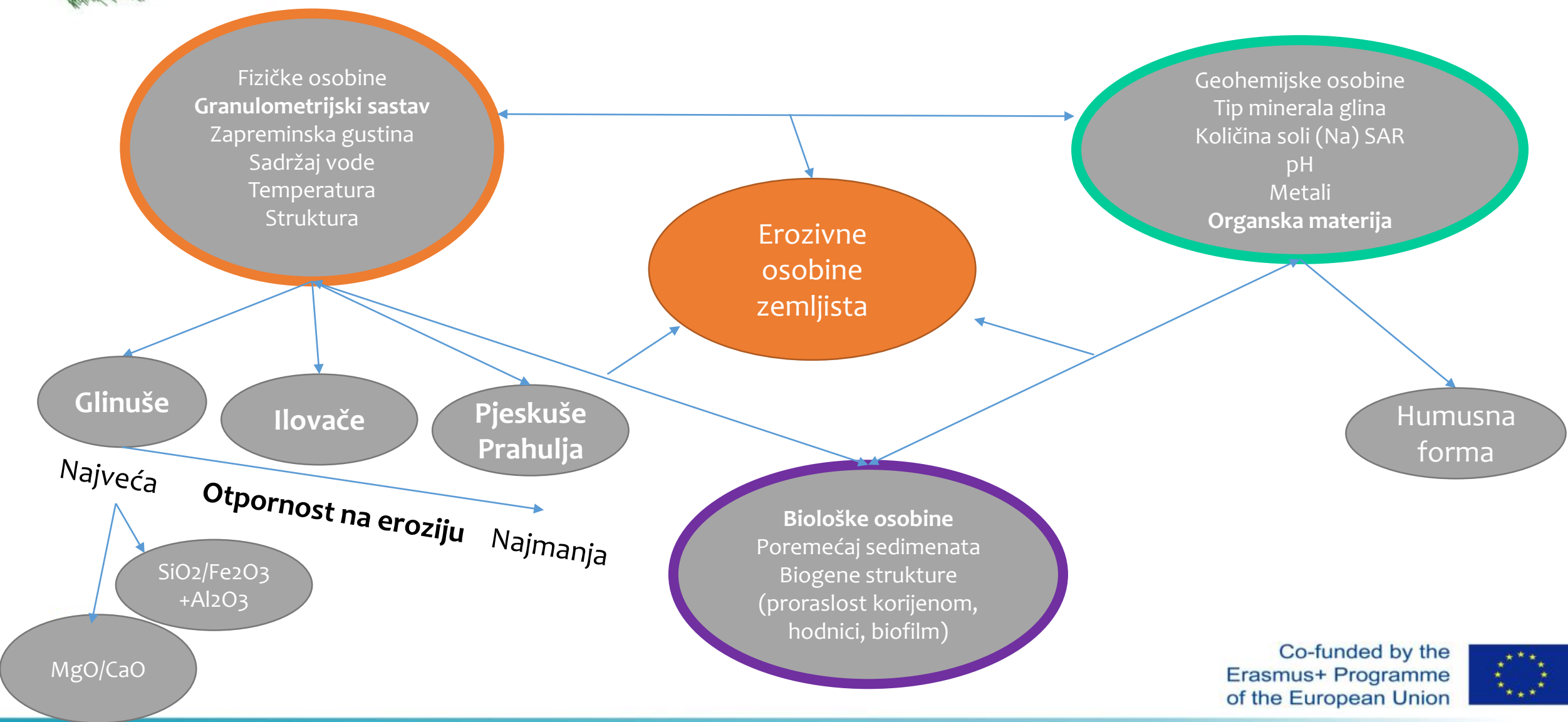
Geološka
podloga

- Pješčari
- Verfenski pješčari, škriljci
- Flišne formacije
- Graniti, granodioriti, dioriti
- Kristalasti škriljci
- Peridotiti, serpentiniti
- Krečnjaci

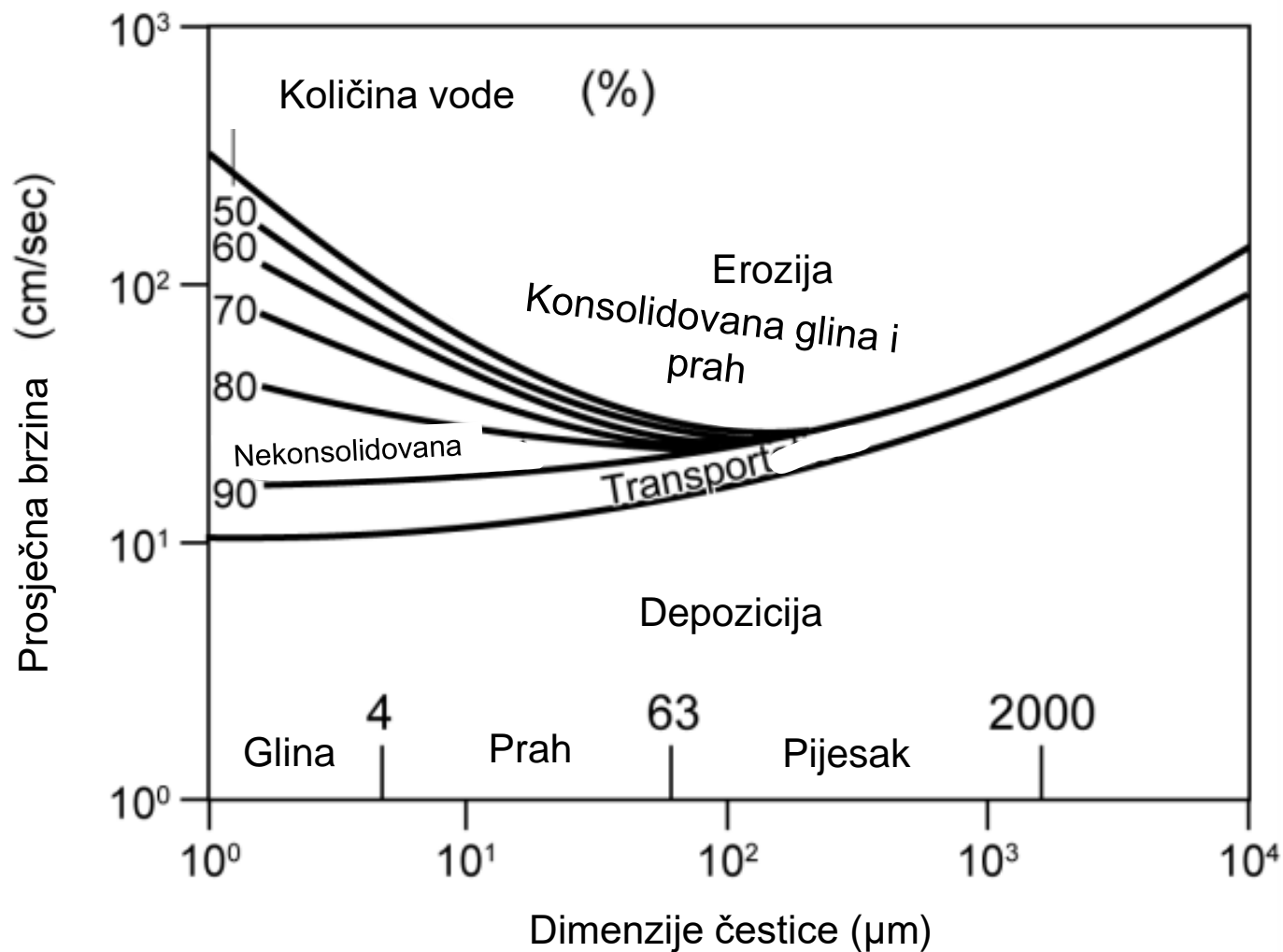

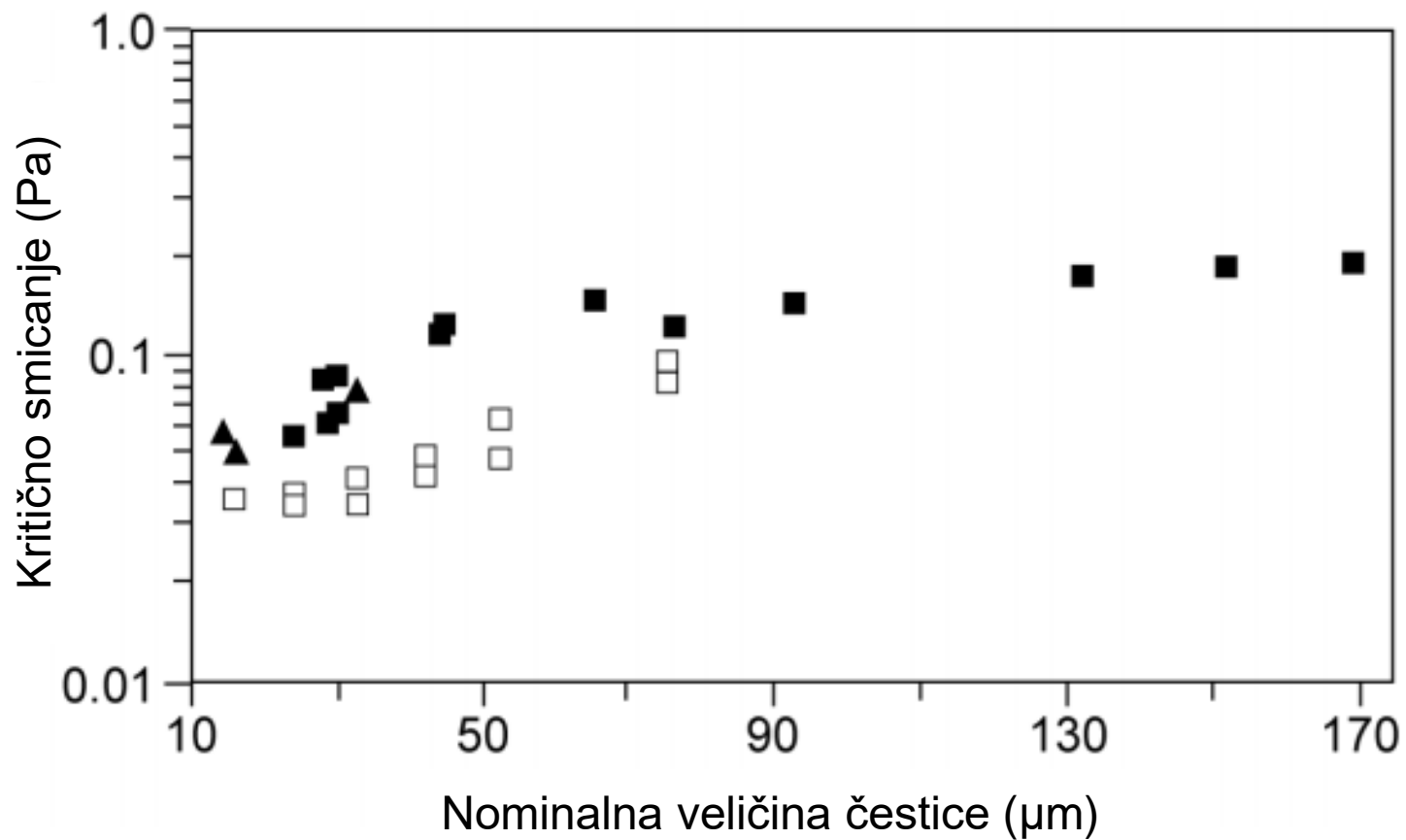
Glavne osobine tla koje utiču na otpornost na eroziju

Fizičke osobine
Granulometrijski sastav
Zapreminska gustina
Sadržaj vode
Temperatura
Struktura

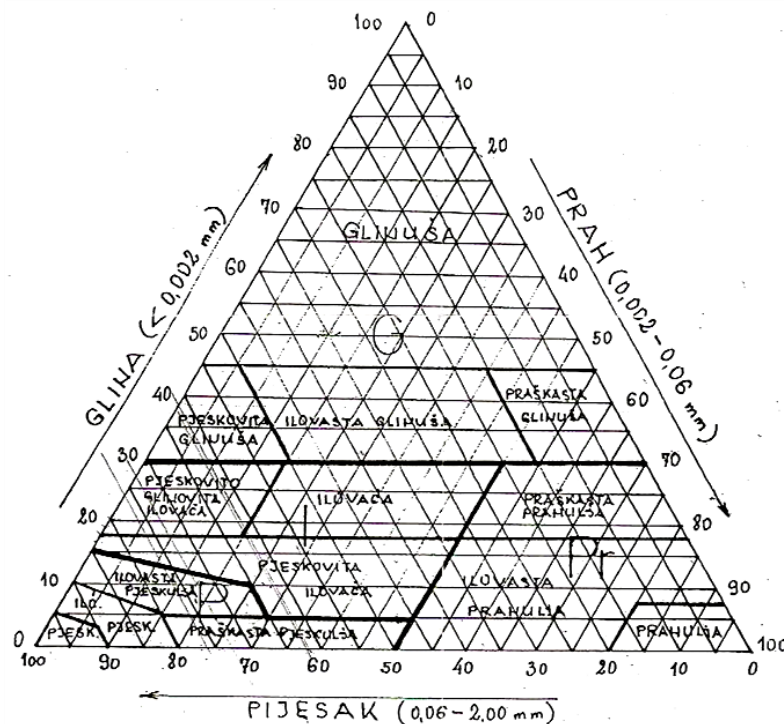
Dade et al., 1992

Erozivnost

1. Prah
2. Praškasta glinuša
3. Ilovača
4. Pjeskovita ilovača
5. Praškasto glinovita ilovača
6. Glinovita ilovača
7. Ilovasti pijesak
8. Praškasta glina
9. Pjeskovito glinovita ilovača
10. Pijesak
11. Pjeskovita glinuša
12. Glinuša

Erodibilnost u odnosu na tip zemljista i teksturu

Aguirre-Salado et al. 2017

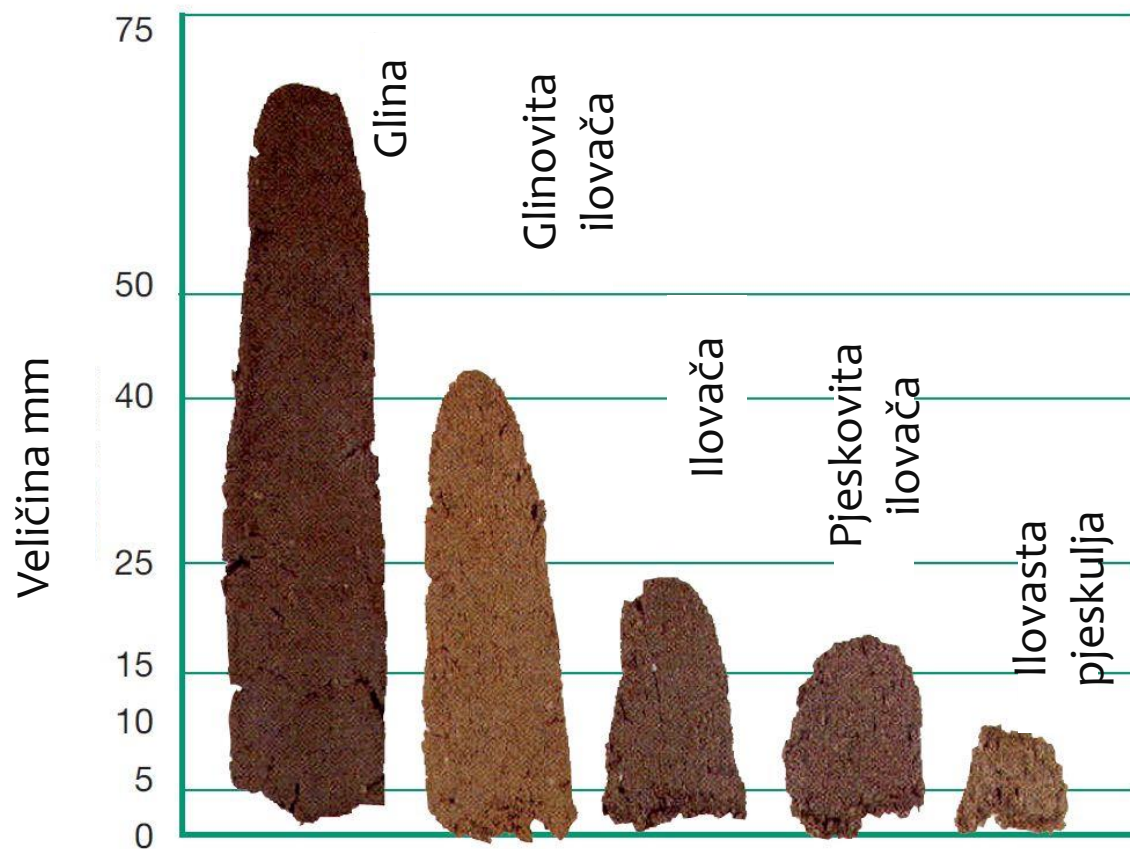
Tip tla	Pijesak	Prah	Glina
Crnica Ranker	0.053	0.079	0.026
Luvisol	0.053	0.079	0.026
Vertisol	0.053	0.079	0.026

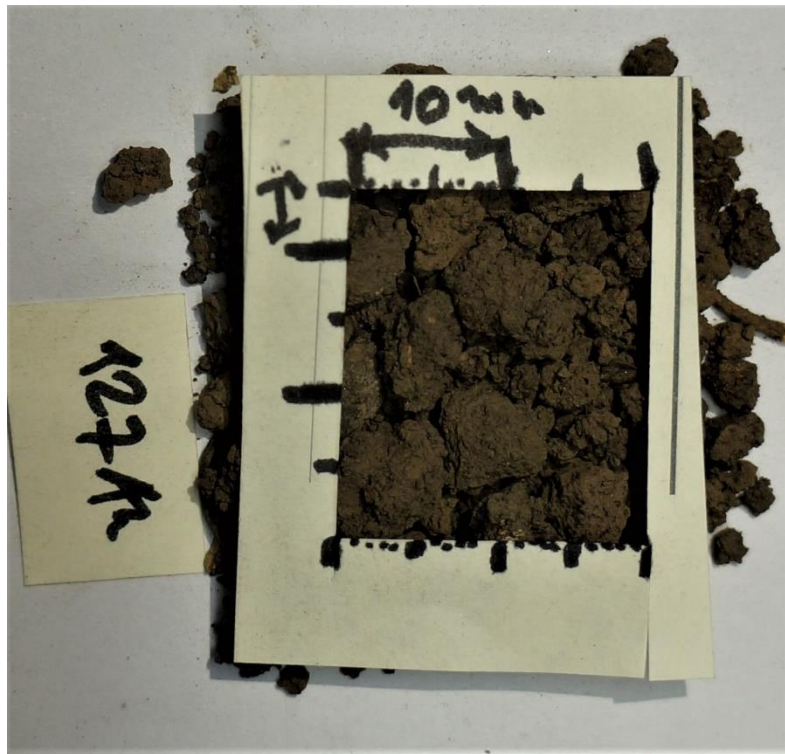

Primjer za ocjenu teksture

Fizičke osobine
Granulometrijski sastav
Zapreminska gustina
Sadržaj vode
Temperatura

Struktura

Zaštitna uloga prostirke

Biološke osobine
Poremećaj sedimenata

**Biogene
strukture**

(proraslost korijenom,
hodnici, biofilm)

Smektitske gline > ilitske gline > kaolinitiske gline (Morgan, 2005)

Nivo apsorbovanog Na ($SAR = Na / Ca + Mg$)

Udio organske materije

Geohemijske osobine
Tip minerala glina
Količina soli (Na) SAR
pH
Metali
Organska materija

Struktura fonda šumskih zemljišta (Ćirić et al. 1972)

Erozivne osobine tla

Tip šumskog tla	Simbol	Obrasle šumske površine %p*	Neobrasle šumske površine %p*
1. Krečnjački sirozem	KS	0,09	0,99
2. Silikatni sirozem	SS	0,11	0,31
3. Krečnjačka crnica	KC	13,56	31,39
4. Humusno silikatno tlo	HS	1,05	0,57
5. Rendzina	R	4,79	5,81
6. Smonica	Sm	0,34	0,09
7. Smeđe tlo na peridotitu	SP	2,89	1,67
8. Terra Fusca	TF	0,24	0,09
9. Crvenica	Cr	0,72	2,52
10. Eutrično smeđe tlo/Gajnjača	Gj	1,72	0,59
11. Smeđe krečnjačko plitko	SKp	12,26	27,23
12. Smeđe krečnjačko duboko	SKd	12,11	11,34
13. Kiselo smeđe plitko	KSp	3,03	2,78
14. Kiselo smeđe duboko	KSd	26,57	5,24

Tip šumskog tla	Simbol	Obrasle šumske površine %p*	Neobrasle šumske površine %p*
15. Ilimerizovano na krečnjaku, plitko	lkp	2,53	2,07
16. Ilimerizovano na krečnjaku, duboko	lkd	5,06	1,44
17. Ilimerizovano na silikatima plitko	lSp	2,12	0,88
18. Ilimerizovano na silikatima duboko	lSd	3,26	1,73
19. Smeđe podzolasto	SPdz	0,30	0,06
20. Podzol	Pd	0,30	
21. Pseudoglej	Ps	4,72	1,13
22. Aluvijum	Al	0,33	0,17
23. Eolska tla	Eol	0,20	0,14
24. Ritska livadska	RiL	0,09	
25. Močvarno oglejeno	MO	0,20	0,03
26. Deluvijum	D	1,41	1,73

Erozivne
osobine
zemljista

Serija zemljista na krečnjaku i dolomitu

Sirozem na krečnjaku-crnica na krečnjaku/rendzina na
moreni-smeđe tlo-ilimerizovano

Zajedničke osobine: glinovite ilovače i glinuše
U višim oblastima: ilovače, više erodirane

Struktura fonda šumskih zemljišta (Ćirić et al. 1972)

Erozivne osobine tla

Tip šumskog tla	Simbol	Obrasle šumske površine %p*	Neobrasle šumske površine %p*
1. Krečnjački sirozem	KS	0,09	0,99
2. Silikatni sirozem	SS	0,11	0,31
3. Krečnjačka crnica	KC	13,56	31,39
4. Humusno silikatno tlo	HS	1,05	0,57
5. Rendzina	R	4,79	5,81
6. Smonica	Sm	0,34	0,09
7. Smeđe tlo na peridotitu	SP	2,89	1,67
8. Terra Fusca	TF	0,24	0,09
9. Crvenica	Cr	0,72	2,52
10. Eutrično smeđe tlo/Gajnjača	Gj	1,72	0,59
11. Smeđe krečnjačko plitko	SKp	12,26	27,23
12. Smeđe krečnjačko duboko	SKd	12,11	11,34
13. Kiselo smeđe plitko	KSp	3,03	2,78
14. Kiselo smeđe duboko	KSd	26,57	5,24

Tip šumskog tla	Simbol	Obrasle šumske površine %p*	Neobrasle šumske površine %p*
15. Ilimerizovano na krečnjaku, plitko	lkp	2,53	2,07
16. Ilimerizovano na krečnjaku, duboko	lkd	5,06	1,44
17. Ilimerizovano na silikatima plitko	lSp	2,12	0,88
18. Ilimerizovano na silikatima duboko	lSd	3,26	1,73
19. Smeđe podzolasto	SPdz	0,30	0,06
20. Podzol	Pd	0,30	
21. Pseudoglej	Ps	4,72	1,13
22. Aluvijum	Al	0,33	0,17
23. Eolska tla	Eol	0,20	0,14
24. Ritska livadska	RiL	0,09	
25. Močvarno oglejeno	MO	0,20	0,03
26. Deluvijum	D	1,41	1,73

Soil Erosion and TOrrential Flood
Prevention: Curriculum Development at the
Universities of Western Balkan Countries

Serijska zemljišta na silikatnim supstratima

Sirozem(silikatni) – humusno silikatno –
kiselozemno – ilimerizovano/smeđe podzolasto/podzol

Erozivne
osobine
zemljišta

Osobine

<https://colbydigssoil.files.wordpress.com/2020/01/coxville-series-1-e1578860688734.jpg>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Struktura fonda šumskih zemljišta (Ćirić et al. 1972)

Erozivne osobine zemljišta

Tip šumskog tla	Simbol	Obrasle šumske površine %p*	Neobrasle šumske površine %p*
1. Krečnjački sirozem	KS	0,09	0,99
2. Silikatni sirozem	SS	0,11	0,31
3. Krečnjačka crnica	KC	13,56	31,39
4. Humusno silikatno tlo	HS	1,05	0,57
5. Rendzina	R	4,79	5,81
6. Smonica	Sm	0,34	0,09
7. Smeđe tlo na peridotitu	SP	2,89	1,67
8. Terra Fusca	TF	0,24	0,09
9. Crvenica	Cr	0,72	2,52
10. Eutrično smeđe tlo/Gajnjača	Gj	1,72	0,59
11. Smeđe krečnjačko plitko	SKp	12,26	27,23
12. Smeđe krečnjačko duboko	SKd	12,11	11,34
13. Kiselo smeđe plitko	KSp	3,03	2,78
14. Kiselo smeđe duboko	KSd	26,57	5,24

Tip šumskog tla	Simbol	Obrasle šumske površine %p*	Neobrasle šumske površine %p*
15. Ilimerizovano na krečnjaku, plitko	lkp	2,53	2,07
16. Ilimerizovano na krečnjaku, duboko	lkd	5,06	1,44
17. Ilimerizovano na silikatima plitko	lsp	2,12	0,88
18. Ilimerizovano na silikatima duboko	lSd	3,26	1,73
19. Smeđe podzolasto	SPdz	0,30	0,06
20. Podzol	Pd	0,30	
21. Pseudoglej	Ps	4,72	1,13
22. Aluvijum	Al	0,33	0,17
23. Eolska tla	Eol	0,20	0,14
24. Ritska livadska	RiL	0,09	
25. Močvarno oglejeno	MO	0,20	0,03
26. Deluvijum	D	1,41	1,73

Erozivne
osobine
zemljista

Osobine

Serijska zemljišta na silikatnim supstratima
Sirozem(silikatni) – humusno silikatno – rendzina
smeđe na peridotitu – eutrično smeđe - Ilimerizovano/smeđe
duboko - pseudoglej

Soil Erosion and TOrrontial Flood
Prevention: Curriculum Development at the
Universities of Western Balkan Countries

Serijska zemljišta na silikatnim supstratima Smonica

Erozivne
osobine
zemljišta

Osobine

<https://colbydigssoil.com/page/5/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Zaključak

Nema zemljišta otpornog na eroziju;

Smanjenje rizika na eroziju se postiže
čuvanjem biljnog pokrivača, prostirke ili
kamenog pokrivača;

U jednakoj interakciji faktora (padavine, nagib)
geološka podloga i osobine tla se mogu
klasificirati prema riziku na eroziju:

SET OF Soil Erosion and TOrrential Flood
Prevention: Curriculum Development at the
Universities of Western Balkan Countries

DOBRO DOŠLI

UNIVERZITET U BEOGRADU
ŠUMARSKI FAKULTET
<http://www.sfb.bg.ac.rs/>;

UNIVERZITET U NOVOM SADU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET
<http://polj.uns.ac.rs/>;

UNIVERZITET U NIŠU
FAKULTET ZAŠTITE NA RADU
<https://www.znrfak.ni.ac.rs/>).

UNIVERZITET U BANJOJ LUCI
ŠUMARSKI FAKULTET
<https://www.unibl.org/>

UNIVERZITET U SARAJEVU
ŠUMARSKI FAKULTET
<https://www.unsa.ba/>

<https://www.setof.org/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

